

Bijna werkelijkheid

Amerikaans realisme

Het Drents Museum is sterk in het maken van bijzondere exposities. Gelegen in het landelijke gedeelte van Nederland slaagt het museum erin om telkens weer een aantrekkelijke affiche te presenteren. Met de nieuwe expositie 'The American Dream' halen zij niet alleen topwerken in huis, zij breken bovendien wereldwijd een lans voor het Amerikaans Realisme.

TEKST: **ELS BRACKE**

Curator van de tentoonstelling in Assen, Annemiek Rens, al bijna twee jaar bezig met de voorbereidingen, omschrijft Amerikaans Realisme als volgt: “Het is kunst gemaakt door Amerikaanse kunstenaars die gerelateerd is aan de werkelijkheid en waarbij de voorstelling altijd herkenbaar is. Je zou het ook figuratie kunnen noemen, maar realisme is internationaal gezien een duidelijker begrip. Kunst is in mijn ogen een product van de maatschappij en in de werken van Amerikaanse realisten zie je de invloed van ontwikkelingen uit de tijd terug. Soms letterlijk, zoals in het fotorealisme, soms is het meer een vrije interpretatie van de kunstenaar op de werkelijkheid.” Of zoals Alex Katz zegt: “What it looks like for me today, not yesterday.”

ANNEMIEK RENS:

“Gek genoeg is het Amerikaans Realisme na 1945 nog niet eerder in zo’n groot overzicht met alle verschillende vormen van realisme samengebracht. Dat we nu de mogelijkheid krijgen om dit samen met de Duitse Kunsthalle Emden te gaan doen, is een droom die uitkomt.”

Gulle bruiklenen

De dubbeltentoonstelling die samen met de Kunsthalle in Emden wordt georganiseerd is opgedeeld in twee tijdszones: in Assen komt de periode 1945 – 1965 aan bod, voor de periode 1945 tot op heden, rij je 75 minuutjes verder, over de grens met Duitsland, naar Emden. Onder de werken zijn tal van bekende namen zoals Edward Hopper, Andy Warhol, Alice Neel, Alex Katz en Chuck Close te vinden. Om een relevant tijdsbeeld te kunnen presenteren werd hiervoor een beroep gedaan op leenstukken van veelal Amerikaanse musea, bedrijfscollecties én privécollecties. De gulheid en het enthousiasme van de Amerikaanse eigenaars kwam er door het unieke gegeven van dit evenement: het is voor het eerst dat zo’n uitgebreid overzicht van naoorlogse Amerikaanse figuratieve kunst in Europa wordt getoond. Het Europese publiek kon op tal van gelegenheden reeds kennismaken met het Amerikaans abstract expressionisme terwijl het realisme achterwege bleef. “Het Drents Museum heeft een belangrijke focus op hedendaags realisme vanwege de grote eigen collectie Nederlandse figuratieve kunstenaars. Hun werk willen we in internationaal perspectief plaatsen. Dat deden we eerder al in grote tentoonstellingen over socialistisch realisme in Rusland en in Noord-Korea. Het is al lange tijd onze wens om een Westerse tegenhanger te tonen. Gek genoeg is het Amerikaans Realisme na 1945 nog niet eerder in zo’n groot overzicht met alle verschillende vormen van realisme samengebracht. Dat we nu de mogelijkheid krijgen om dit samen met de Duitse Kunsthalle Emden te gaan doen, is een droom die uitkomt,” aldus Annemiek Rens. Via een tijdslijn met de belangrijkste Amerikaanse gebeurtenissen zullen de werken gekaderd zijn in de historische, sociale en politieke context om zo een breder begrip te krijgen van hun relevantie. Vijf thema’s (mensen, genre, stadsleven, natuur en platteland en stillevens) zorgen voor een dialoog tussen werken van grote en kleine namen in allerlei materialen en stijlen.

boven

Edward Hopper (1882-1967),
‘Morning Sun’, 1952. Olieverf op
doek, 71,44 x 101,93 cm, Columbus
Museum of Art, Ohio: Museum
Purchase, Howald Fund.

Amerikaanse kunstgeschiedenis

De Amerikaanse kunstgeschiedenis kende een verbrokkelde start. De stichters van de Verenigde Staten van Amerika waren puriteinen en hechtten weinig belang aan dans, muziek en kunst in het maatschappelijke leven waardoor geïnstitutionaliseerde steun voor kunst aanvankelijk uitbleef. In het begin van de twintigste eeuw bepaalden de Europese stijl en stromingen de kunst in Amerika. Later, in de jaren '50, tijdens het McCarthyisme, probeerde de CIA en de Rockefeller's dan weer de figuratieve kunst te promoten als tegenbeweging tegen de abstracte kunst in Europa. Vóór '65 was er geen staatssteun voor kunst. Collecties ontstonden enkel door privé-initiatief, met als gevolg dat de smaak van de verzamelaars de heersende smaak werd en er op die manier een kunstindustrie ontstond. Het zogenaamde Amerikanisme zette vooral in de jaren '50 door: het idee van vooruitgang, de media-industrie en personaliteiten worden belangrijk. Aanvankelijk enkel in Hollywood, maar van daaruit ook in New York, het culturele middelpunt van de Verenigde Staten. Langzaam ontstond er een

nieuwe trend met het Realisme om hedendaagse voorwerpen in de kunst te gebruiken en een jonge generatie kunstenaars week af van de abstract expressionistische stijl. Dit realisme vormde een politiek correcte stijl tot het moment dat de kunstenaar met die realiteit speelt. Zo schiep Jasper Johns met 'American flag' een gekleurd beeld van Amerika. Johns werkte met handgemaakte readymades. "Hoe ik mijn onderwerpen behandel is belangrijk. Niet welke onderwerpen", zei hij hierover. Door de Amerikaanse vlag uit te voeren in alledaags materiaal wordt de vlag alledaags. De verschillende aspecten van de Amerikaanse identiteit in de kunst worden niet enkel bepaald door de grenzen en de nationaliteit van de kunstenaar maar vormt een totaalconcept dat op deze expositie vorm krijgt.

Topstukken

Als je aan Annemiek Rens vraagt naar haar favoriete werk, twijfelt ze niet: "Het werk 'Morning Sun' van Edward Hopper uit 1952 is niet alleen ons beeldmerk, maar ook mijn persoonlijke favoriet. Ik vind Hopper een geniaal kunstenaar die

boven
Ralph Goings (1928), 'Amsterdam Diner', 1980. Olieverf op doek, 111,8 x 149,9 cm, Courtesy of Louis K. & Susan P. Meisel, New York. Courtesy: The estate of Ralph Goings.

met heel weinig middelen (één of slechts een paar figuren, een weinig bijzonder interieur of exterieur, lichtinval) een heel sterke scene weet neer te zetten waar je naar blijft kijken. De vrouw in 'Morning Sun' intrigeert je, waar kijkt ze naar? Wie is ze? Dit werk is persoonlijk ook belangrijk voor mij omdat het heel spannend was om zo'n iconisch werk van Hopper naar het museum te halen. Maar weinig musea lenen deze topstukken uit. Er waren al veel werken afgewezen en op het laatste moment hoorden we dat dit werk, één van zijn meest bekende schilderijen, van het Columbus Museum of Art naar het Drents Museum zou komen. Dit bericht kreeg ik terwijl ik in een bus door de straten van New York reed. Dat moment was magisch!" Edward Hopper was een conventionele kunstenaar met een distinctieve visie. Hij had een sterk gevoel voor geometrie en werkte in zijn schilderijen met natuurlijk daglicht. Net als veel van de Amerikaanse realisten (Warhol, Roberts, Katz, Moore) werkte Hopper aanvankelijk als illustrator. Toen hij in Europa studeerde kwam hij in contact met het impressionisme en bracht er later in zijn werk een Amerikaanse hommage aan. Eén van Hoppers bekendste quotes: 'What I wanted to do was to paint sunlight on the side of a house' wordt hierin prachtig vormgegeven.

Uncool realisme

Naast de bekende namen zijn er heel wat verrassende werken te ontdekken. Eén van die namen is Stone Roberts (1951). Van deze kunstenaar is het schilderij 'The Lake in Central Park' te zien dat

Het realisme vormde een politiek correcte stijl tot het moment dat de kunstenaar met die realiteit speelt.

Stone maakte in opdracht van Louis Dreyfus. Als voorbereiding maakte Stone tientallen foto's van verschillende passanten die hij in het werk bijeenbracht. Het schilderij vormt een weergave van een gewone dag in het beroemde park zonder een verhaal te vertellen of op één perspectief te pinnen. Stone die in de jaren '70 kunst studeerde aan het prestigieuze Yale getuigt hoe zijn leermeesters van toen hem van het realistische pad wilden brengen. Zijn figuratieve stijl was totaal niet 'cool' en hij werd onder druk gezet om abstract te werken. Gelukkig voor Stone waren er kunstverzamelaars zoals Louis Dreyfus die zijn eigen kosmopolietes smaak volgde om een collectie van ca. 3.000 werken samen te brengen, wars van elke publieke opinie. Het is mede hieruit dat het Drents Museum verschillende werken kan lenen.

Even eigenzinnig is de New Yorkse galerist Louis Meisel. Ook hij treedt op als één van de uitleeners van de expositie. Meisel is naar eigen zeggen de uitvinder van de term 'fotorealisme', een stroming die hij eind jaren 60 boven de doopvont hield. Van de kunst die hij vertegenwoordigt, zal een aantal werken in Assen en Emden te zien zijn. Naast privécollecties werkten ook enkele gerenommeerde musea mee aan 'The American

onder

Richard Estes (°1932), 'The Candy Store', 1969. Olieverf en acrylverf op doek, 121.9 x 174.9 cm, Whitney Museum of American Art, New York. © Whitney Museum.

boven
Andy Warhol (1928-1987), 'Brillo Soap Pads Box', 1964. Synthetische verf op hout, 43 x 43 x 36 cm, Hall Collection. Courtesy Hall Art Foundation. Foto: Reto Rodolfo Pedrini.

onder
Alex Katz (1927), 'Self Portrait', 1960. Olieverf op doek, 76,84 x 66,04 cm, AXA collectie V.S.

Dream'. Eén ervan is het Whitney Museum dat zich recent (2015) verankerde tussen de Hudson River en de High Line in New York in een heldere en toegankelijke kunsttempel ontworpen door Renzo Piano. De ontstaansgeschiedenis van het Whitney Museum, opgebouwd rond de kunstcollectie van Gertrude Vanderbilt, getuigt ook van

Het zogenaamde Amerikanisme zette vooral in de jaren '50 door: het idee van vooruitgang, de media-industrie en personaliteiten worden belangrijk.

eigenzinnige keuzes en kunstmaken. Gertrude Vanderbilt was één van de vroegste verzamelaars die resoluut de kaart van Amerikaanse hedendaagse kunst trok. Overtuigd van het belang hiervan bood zij in 1929 haar verzameling van ongeveer 500 werken aan het Metropolitan Museum of Modern Art aan. Maar de toenmalige en conservatieve directeur weigerde de gift waarop Vanderbilt haar eigen stichting en vervolgens museum oprichtte. Het doek 'The Candy Store' van Richard Estes afkomstig uit het Whitney maakt deel uit van de expositie in Assen. Het glanzend, reflecterende, kleurrijke stadsbeeld dat New York toont, vormt een onweerstaanbare inspiratiebron voor Estes. Via talrijke foto's componeert Estes een nieuw beeld waarin lijnen en composities ethisch samenkomen. Bij Estes zijn het niet de personages maar de voorwerpen die een verhaal vertellen.

rechterpagina
Stone Roberts (1951), 'The Lake in Central Park: A late afternoon in early June', 2017. Olieverf op doek, 122 x 122 cm. The Louis-Dreyfus Family Collection, courtesy of The William Louis-Dreyfus Foundation. Foto: Stewart Clements.

Hurray voor realisme

Hoe komt het toch dat realisme dikwijls een ondergeschoven genre vormde bij kunstcritici? Waarom is men de weg van het abstracte en conceptuele gaan verkiezen op de intellectuele kunstmarkt? Wie bepaalde dat realisme en het figuratieve meer thuishoort bij amateurs dan bij experts? Tot in de 19e eeuw werd het ambachtelijke van het schilderen als graadmeter beschouwd van een goed schilderij. Voor een kunstenaar was de vaardigheid als tekenaar en schilder even belangrijk als de individualiteit van zijn werk. De komst van het modernisme daagde de kunstenaar uit en traditionele methoden werden afgewezen. Het intellect van zowel de maker als de beschou-

wer vormden de toegevoegde waarde aan het werk. Bij abstracte kunst is een vergelijking met de werkelijkheid niet de manier om te kijken. Bij figuratieve kunst is het dat wel maar het is niet alleen het kijken maar eerder het voelen dat van belang is. Of zoals Alex Katz het formuleert: 'It is not what you see but what you think you see.' Veel van de hier getoonde kunstenaars werden door de realistische stijl die ze gebruiken tegenwerkt op de kunstmarkt. Ook de handelaren en verzamelaars ondervonden dat hun keuzes niet strookte met die van de kunstcritici. Het is nu het moment dat de bezoekers oordelen hoe relevant deze realistische werken zijn maar vooral om te ontdekken hoe bijzonder en mooi ze zijn.

Meer weten

Bezoeken

'The American Dream'
Drents Museum
Brink 1
Assen (NL)
www.drentsmuseum.nl
Kunsthalle Emden
Hinter dem Rahmen 13
Emden (DE)
www.kunsthalle-empden.de
19-11 t/m 27-05
www.visittheamericandream.com